

Економіка воєнного часу

УДК 364.3:355.6(569+477):351.84

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15333805>

Аналіз пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби Ізраїлю та перспективи імплементації цього досвіду в практику України

Могилевська Вікторія Олександрівна,

провідний науковий співробітник, Центр воєнно-стратегічних досліджень

Національного університету оборони України, м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-3939-7717>

Прийнято: 23.04.2025 | Опубліковано: 03.05.2025

Анотація. У статті проаналізовано діяльність системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби в Ізраїлі, з урахуванням її соціально-економічних, правових та організаційно-управлінських особливостей. Особливу увагу приділено вивченню можливостей впровадження ефективних елементів цієї моделі в українську практику, з метою підвищення рівня соціального захисту ветеранів. Наукове дослідження має міждисциплінарний характер і базується на порівняльному аналізі, що надає можливість виокремити перспективні напрями реформування національної системи пенсійного забезпечення військовослужбовців. **Метою** дослідження є вивчення ізраїльської моделі пенсійного забезпечення військових та обґрунтування можливостей її адаптації до українського законодавства. Увага зосереджується на механізмах фінансування, нормативно-правовому регулюванні, інституційній підтримці та рівні соціального забезпечення після звільнення зі служби. **Методи.** Дослідження ґрунтується на методі

порівняльного аналізу, що дає змогу зіставити пенсійні системи України та Ізраїлю. Для вивчення взаємозв'язку між політичними, правовими та економічними факторами, що впливають на ефективність пенсійних систем, використано системний підхід. Ключові особливості та переваги ізраїльської моделі пенсійного забезпечення, які можуть бути адаптовані до українських реалій, виокремлені за допомогою контент-аналізу нормативно-правових актів, статистичних даних та звітів міжнародних організацій. **Результати.** Встановлено, що система пенсійного забезпечення військовослужбовців в Ізраїлі, характеризується досконалою нормативно-правовою базою, стабільним фінансуванням та ефективними механізмами соціальної інтеграції ветеранів. Головною особливістю ізраїльської моделі є можливість дострокового виходу на пенсію, гнучке поєднання державної та персоналізованої пенсійної підтримки, а також програми професійної перепідготовки та постслужбового супроводу, що сприяють успішній адаптації військовослужбовців до цивільного життя після звільнення. **Висновки.** Висока ефективність ізраїльської моделі пенсійного забезпечення військовослужбовців зумовлена комплексним та системним підходом до підтримки осіб після звільнення зі служби. З урахуванням сучасних викликів соціального та безпекового характеру, Україна має реальний потенціал для адаптації окремих елементів цієї моделі. Зокрема, впровадження механізмів дострокового виходу на пенсію, податкових стимулів, програм професійної перепідготовки, а також забезпечення доступу до спеціалізованих соціальних послуг може суттєво підвищити рівень соціального захисту звільнених військовослужбовців. Це сприятиме їхній ефективній інтеграції у цивільне життя та зміцненню національної системи безпеки й оборони.

Ключові слова: військовослужбовці, безпека, соціальний захист, пенсія, забезпечення, українська практика, ветерани.

Analysis of pension benefits for former military personnel in Israel and the prospects for adapting this experience to Ukrainian practice

Viktoriia Mogylevska,

Leading Research Scientist, The National Defense University of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3939-7717>

Abstract. *The study analyzes the pension provision system for individuals discharged from military service in Israel, considering its socio-economic, legal, and organizational-management features. Special attention is given to exploring the possibilities of implementing effective elements of this model into Ukrainian practice to enhance the level of social protection for veterans. The research is interdisciplinary and based on a comparative analysis, which allows identifying prospective directions for reforming the national pension system for military personnel.* **Purpose.** *The aim of this study is to examine the Israeli model of military pension provision and to substantiate the possibilities of adapting it to the Ukrainian context. The focus is on financing mechanisms, legal regulation, institutional support, and the level of social security after discharge from service.* **Methods.** *The research is based on the application of the comparative analysis method, which enables the comparison of the pension systems of Ukraine and Israel. A systemic approach was used to study the interconnection between political, legal, and economic factors affecting the efficiency of pension systems. Through content analysis of legal acts, statistical data, and reports from international organizations, key features and advantages of the Israeli pension provision model were identified, which could be adapted to Ukrainian realities.* **Results.** *The study found that the pension provision system for discharged military personnel in Israel is characterized by a well-developed legal framework, stable financing, and effective mechanisms for social integration of veterans. A key feature of the Israeli model is*

*the possibility of early retirement, the flexible combination of state and personalized pension support, and the existence of professional retraining programs and post-service support, which facilitate the successful adaptation of military personnel to civilian life after discharge. **Conclusions.** The pension provision model for military personnel in Israel stands out for its high level of efficiency, which is determined by a comprehensive and systemic approach to supporting individuals after discharge from service. Given the current social and security challenges, Ukraine has the potential to adapt certain elements of this model. In particular, the implementation of mechanisms for early retirement, tax incentives, professional retraining programs, and access to specialized social services could significantly enhance the level of social protection for discharged military personnel. This, in turn, would promote their effective integration into civilian life and strengthen the national security and defense system.*

Keywords: *military personnel, security, social protection, pension, provision, Ukrainian practice, veterans, implementation.*

Постановка проблеми. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, є однією з основних складових соціальної політики в більшості країн. У багатьох державах, зокрема в Ізраїлі, розроблені спеціалізовані системи, які надають колишнім військовослужбовцям підтримку в різних сферах життя, включаючи пенсійне забезпечення, медичне обслуговування та реабілітація. В Ізраїлі пенсійна система для колишніх військових високорозвинена, оскільки це є специфікою державної політики щодо національної безпеки та військового обов'язку. Це дозволяє знижувати соціальні ризики для осіб, які звільняються з військової служби, та забезпечує належний рівень їхньої соціальної інтеграції після служби.

В Україні пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, потребує суттєвих реформ, оскільки чинна система не завжди відповідає

вимогам сучасної оборонної політики та потребам військових, зокрема у контексті соціальної адаптації після служби. Необхідність удосконалення системи пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців в Україні стає особливо актуальною в умовах поточних викликів, пов'язаних з воєнним станом, посиленням національної безпеки та модернізацією соціальних стандартів. Головною проблемою є недостатній рівень соціального захисту та підтримки ветеранів, що обумовлює потребу в розробці ефективних механізмів їхнього забезпечення.

Дослідження цієї проблеми не лише поглиблює розуміння специфіки пенсійного забезпечення колишніх військових, але й допоможе знайти способи вдосконалення існуючої системи в Україні, що сприятиме підвищенню рівня соціального захисту осіб, які звільнилися з військової служби, та їхній успішній реабілітації в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми пенсійного забезпечення військовослужбовців, а також аналіз соціальних механізмів адаптації до цивільного життя після служби, є підґрунтям для розробки ефективної системи соціального захисту ветеранів.

У науковій літературі соціальний захист військовослужбовців розглядається як багатокомпонентна система. Так, М. Шишлюк визначає матеріальне забезпечення (грошове, житлове, речове, медичне, продовольче) як важливу складову соціального захисту [1]. С. Чимишенко розширює цей перелік, включаючи пенсійне забезпечення, компенсації, страхові та інші виплати [2]. О. Сайнецький підкреслює специфіку соціального забезпечення військових, обґрунтовуючи його як форму захисту в умовах соціального ризику [3]. С. Пасіка пропонує розмежовувати поняття: «соціальне забезпечення» - для діючих військовослужбовців та їхніх родин, «соціальний захист» - для осіб, звільнених зі служби [4]. Н. Болотіна структурує систему соціального захисту в Україні, розділяючи державний (загальне й спеціальне

страхування, соціальну допомогу) та недержавний рівні (пенсійне забезпечення, соціальні послуги) [5]. О. Кондратенко акцентує на необхідності комплексного підходу до захисту військових і членів їхніх сімей, включаючи правові, економічні, медичні та реабілітаційні заходи. Він також пропонує розглядати ці питання в контексті соціальної безпеки та модернізації системи соціального страхування [6].

У контексті міжнародного досвіду, особливо цікавим є аналіз ізраїльської моделі. Правознавець А. Дорон [7], наголошує на інтеграції механізмів соціального захисту із системами професійної реабілітації та працевлаштування ветеранів. За його дослідженнями, ефективне пенсійне забезпечення має бути поєднане з активною підтримкою адаптації до цивільного життя та зменшенням залежності від державних дотацій. А. Дорон, зокрема, підкреслює важливість побудови довіри між ветеранами та соціальними інституціями.

Більшість досліджень, що аналізують пенсійні системи для військових, зосереджуються на загальних аспектах без конкретних рекомендацій щодо адаптації ізраїльської моделі до української соціально-економічної ситуації.

Таким чином, актуальність теми зумовлена потребою в розробці нових підходів до соціального забезпечення військовослужбовців в умовах війни та після завершення служби, а також необхідністю вивчення та адаптації ефективних міжнародних практик, зокрема ізраїльських.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У контексті пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, низка важливих аспектів залишаються невирішеними або потребують додаткового дослідження. Ізраїльська система, що орієнтована на високий рівень національної безпеки та комплексну підтримку ветеранів, має значні відмінності від української, що вимагає детального аналізу та врахування місцевих реалій для її можливого ефективного впровадження.

В Україні не існує комплексної системи реабілітації колишніх військовослужбовців, яка б поєднувала пенсійне забезпечення з іншими соціальними програмами, такими як психосоціальна підтримка, медичне обслуговування та трудова адаптація. Більшість досліджень зосереджуються лише на пенсійних виплатах, але важливість реабілітації та соціальної адаптації ветеранів потребує більш детального вивчення. Цей аспект залишається недосконалим у багатьох країнах, зокрема в Україні, і потребує додаткових досліджень та розробки конкретних механізмів для інтеграції таких програм у загальну систему пенсійного забезпечення.

Також відсутні чіткі механізми оцінки ефективності реформ пенсійного забезпечення для військовослужбовців. Це питання потребує комплексного аналізу на рівні державного управління, щоб зрозуміти, які аспекти пенсійної системи працюють задовільно, а які потребують удосконалення. Невирішеним питанням є також недостатній аналіз соціально-економічних наслідків для ветеранів після звільнення зі служби. Важливо зрозуміти, з якими труднощами стикаються колишні військовослужбовці на етапі адаптації до цивільного життя, і як їх можна мінімізувати за допомогою змін у пенсійній системі та реабілітаційних програмах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців на прикладі Ізраїлю та дослідження можливостей адаптації цього досвіду до умов України.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

1. Провести порівняльний аналіз ізраїльської моделі пенсійного забезпечення для військових з точки зору її ефективності, соціальної підтримки та реабілітації, а також виявити ключові фактори, які сприяють

успіху цієї моделі в контексті національної безпеки та соціальної інтеграції ветеранів.

2. Оцінити можливості адаптації ізраїльського досвіду до українських реалій; визначити, які аспекти ізраїльської пенсійної системи можуть бути впроваджені в Україні, з урахуванням специфіки соціально-економічних умов та як це може покращити систему пенсійного забезпечення для військовослужбовців.

3. Розробити рекомендації щодо удосконалення пенсійної системи для військових в Україні, зокрема через інтеграцію соціальних програм та вдосконалення механізмів виплат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, є важливою складовою соціальної політики багатьох країн. В Ізраїлі існує розвинена система підтримки колишніх військових, яка включає не лише пенсії, але й інші форми соціального забезпечення. Ізраїльські військовослужбовці, які звільняються після виконання своїх обов'язків, можуть розраховувати на значну державну підтримку, що охоплює різноманітні аспекти соціального забезпечення, медичного обслуговування та реабілітації. Ця система має свої особливості, що пов'язані з військовою культурою, національною безпекою та специфікою державного управління в Ізраїлі.

З огляду на воєнний стан в Україні та масштабну участь населення в обороні держави, питання пенсійного забезпечення військовослужбовців є першочерговим для державної соціальної політики. Сучасні виклики вимагають не лише фінансової стійкості пенсійної системи, але й її адаптивності до потреб ветеранів. У цьому контексті доцільно порівняти з іншими країнами, зокрема із моделлю Ізраїлю - держави з тривалим досвідом забезпечення військових після служби в умовах постійної загрози безпеці [7, с. 66].

Україна, зіткнувшись з новими викликами у сфері оборони та соціального захисту, потребує реформ у сфері пенсійного забезпечення осіб, які звільняються з військової служби, що повинно враховувати специфіку національного контексту та потреби військових. Однак, існуюча система пенсійного забезпечення в Україні, яка базується на загальних принципах, часто не відповідає вимогам сучасних реалій і не забезпечує належного рівня соціального захисту для колишніх військових.

Однією з ключових особливостей соціального захисту військовослужбовців в Ізраїлі є ефективно організована пенсійна система, яка поєднує ранній вихід на пенсію, фінансову стабільність виплат та широкий спектр соціальної підтримки. Ця система враховує специфіку військової служби в умовах постійної загрози національній безпеці та забезпечує не лише матеріальну винагороду, а й комплекс заходів з адаптації до цивільного життя [8].

У таблиці 1 узагальнено ключові елементи пенсійної системи Ізраїлю для осіб, звільнених з військової служби. Система характеризується достроковим виходом на пенсію (у віці 42–45 років), що враховує інтенсивність і специфіку військової професії. Пенсійне забезпечення реалізується через змішану модель фінансування - за рахунок держави та особистих внесків військовослужбовців, що дозволяє сформувати стабільну та передбачувану систему виплат. Високий рівень пенсійної компенсації доповнюється широким пакетом соціальних гарантій, зокрема, податковими пільгами, медичним страхуванням та освітніми можливостями. Важливою складовою є державна підтримка у сфері професійної реінтеграції, яка включає перекваліфікацію, допомогу у працевлаштуванні та психологічну підтримку. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити не лише економічну, а й соціальну безпеку ветеранів [9].

Таблиця 1

Особливості пенсійної системи Ізраїлю для військовослужбовців

Показники	Характеристика
Вік виходу на пенсію	42–45 років (залежно від посади та вислуги)
Тип пенсійної системи	Змішана (солідарна + накопичувальна)
Фінансування	Державні внески + внески військовослужбовців
Розмір пенсії	Високий відсоток від попереднього грошового забезпечення
Додаткові виплати	Компенсації за участь у бойових діях, ризик, поранення
Програми реінтеграції	Державна підтримка перекваліфікації, працевлаштування, психологічна допомога
Гарантії та пільги	Податкові пільги, медичне страхування, освітні програми для військових та їх сімей

Джерело: власна розробка автора

Пенсійна система Ізраїлю для військових побудована на змішаній моделі, яка об'єднує елементи солідарного та накопичувального підходів. Особи, що проходять військову службу, можуть виходити на пенсію вже у 42–45 років, залежно від займаної посади та кількості років служби. Такий підхід дозволяє їм раніше за інші категорії населення почати отримувати пенсійні виплати.

Фінансування цієї системи базується як на державному бюджеті, так і на особистих внесках військовослужбовців, що забезпечує фінансову стійкість і надійність виплат. Розмір пенсії, як правило, є суттєвим і становить значну частину попереднього грошового забезпечення, що гарантує достойний рівень життя після завершення служби.

Крім основних пенсійних нарахувань, Ізраїль передбачає додаткові виплати за участь у бойових операціях, службі в умовах підвищеної небезпеки та отриманні поранення. Такі компенсації мають на меті підтримати тих, хто

зазнав фізичних або психологічних травм під час виконання військових обов'язків.

Після завершення служби ветерани можуть розраховувати на широкий спектр державної підтримки в межах програм соціальної адаптації. До них входять перекваліфікація, сприяння працевлаштуванню, психологічна допомога, а також доступ до освітніх можливостей. Ветерани та члени їхніх родин користуються податковими пільгами, медичним страхуванням та іншими соціальними гарантіями.

Завдяки такій всеохопній системі допомоги, військові в Ізраїлі мають змогу не лише безпечно завершити службу, але й успішно інтегруватися у цивільне життя. Цей підхід демонструє приклад комплексного і послідовного вирішення питань соціального захисту армії.

Ізраїльська модель пенсійного забезпечення військових заслуговує на особливу увагу, зокрема для держав, які стикаються з викликами воєнного часу. Для України, в умовах повномасштабної агресії, досвід Ізраїлю може стати орієнтиром у формуванні ефективної системи підтримки військовослужбовців та ветеранів.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців в Ізраїлі має чітко структуровану систему, що базується на принципі дострокового виходу на пенсію після досягнення певного терміну служби. Військовослужбовці Армії оборони Ізраїлю (IDF) отримують право на пенсійні виплати після 20 років служби, зазвичай у віці 42–50 років. У випадках звільнення за станом здоров'я, пенсія призначається незалежно від строку служби, за умови підтвердження медичною комісією. Така система є проявом адаптованого підходу до соціального забезпечення осіб, що несуть службу в умовах підвищеного ризику [11].

Схема нарахування пенсій в Ізраїлі передбачає формулу: 2 % від останнього рівня заробітної плати за кожен рік служби. Відповідно, після 25

років служби пенсія становить 50 % від базового окладу, після 30 років – 60 %. Усі нарахування здійснюються централізовано через відповідні органи Міністерства оборони. Після завершення служби пенсіонеру відкривається щомісячна виплата на банківський рахунок, а також можлива одноразова грошова допомога при звільненні [12].

Система пенсійного забезпечення військових в Ізраїлі функціонує за рахунок державного бюджету, без обов'язкових особистих внесків від військовослужбовців. Дані про стаж, посаду та заробітну плату фіксуються в єдиній цифровій базі, що дозволяє мінімізувати людський фактор при розрахунках.

Окрім грошового забезпечення, військові пенсіонери Ізраїлю користуються широким спектром соціальних пільг: знижки на комунальні послуги, податкові пільги, доступ до медичного страхування за пільговими тарифами, безкоштовне або пільгове навчання, програми перекваліфікації та працевлаштування, пільги на транспорт. Такий підхід дозволяє забезпечити гідний рівень життя військових пенсіонерів та їхніх родин, сприяючи їхній успішній реінтеграції в цивільне суспільство.

На зростання пенсій впливають кілька чинників: індексація відповідно до рівня інфляції, перегляд розміру заробітної плати діючих військовослужбовців, зміни в законодавстві, а також рівень посади військовослужбовця на момент звільнення. Індexація здійснюється щорічно, відповідно до офіційних економічних показників.

Нормативно-правове регулювання пенсійного забезпечення здійснюється на основі Закону про службу в армії оборони Ізраїлю, Закону про пенсійне забезпечення державних службовців, Закону про компенсації військовим-інвалідам, а також Закону про національне страхування (Bituach Leumi). Вказані законодавчі акти забезпечують правову визначеність та прозорість у сфері пенсійного та соціального забезпечення [13].

Аналіз ізраїльської моделі дозволяє окреслити низку перспективних напрямів для України. Зокрема, доцільною є імплементація механізму дострокового виходу на пенсію на підставі вислуги років, з фіксованим відсотковим розрахунком пенсійних виплат. Важливим є також створення єдиної цифрової системи обліку військовослужбовців та їхніх соціальних гарантій, а також розширення пакету пільг для військових пенсіонерів у сфері медицини, транспорту та освіти. Запозичення ізраїльського досвіду дозволить Україні підвищити ефективність системи соціального захисту осіб, звільнених з військової служби, та адаптувати її до сучасних викликів воєнного та поствоєнного періоду.

В Україні система пенсійного забезпечення військовослужбовців перебуває в стані трансформації [14]. Попри запровадження певних соціальних гарантій для ветеранів АТО/ООС та ЗСУ, існує низка проблем:

- низький рівень пенсій - навіть після реформ, виплати часто не відповідають реальним потребам осіб, що пройшли бойові дії;
- бюрократизація процесу оформлення пільг і пенсій;
- відсутність комплексної системи підтримки адаптації до цивільного життя;
- нестабільність законодавчої бази та залежність від політичної кон'юнктури.

Для більш наочного розуміння відмінностей між ізраїльською та українською моделями пенсійного забезпечення військовослужбовців доцільно провести порівняльний аналіз ключових компонентів обох систем. Такий аналіз дозволяє виявити сильні сторони ізраїльського підходу, зокрема щодо ефективності соціальної підтримки, ранньої пенсії та системної реінтеграції ветеранів, а також окреслити сфери, в яких Україна потребує реформ. У таблиці 2 подано порівняльний аналіз пенсійного забезпечення

військовослужбовців Ізраїлю та України за ключовими критеріями, що визначають ефективність соціального захисту.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз пенсійного забезпечення військовослужбовців
Ізраїлю та України

Компонент	Ізраїль	Україна
Фінансування	Державне + особисті внески	Державне
Рівень пенсій	Високий (50–70% від попереднього грошового забезпечення)	Нерідко нижчий за реальні потреби, особливо в умовах інфляції
Додаткові виплати та пільги	компенсації, податкові пільги, медстрахування, житло	Частково, але обмежено регіональними можливостями
Психологічна підтримка	Розвинена система центрів допомоги, сімейна терапія	Наявні окремі ініціативи, але відсутня централізована система
Реабілітація та медична підтримка	Повноцінна система (фізична та психічна реабілітація)	Обмежена доступність, переважно через МОЗ та громадські ініціативи
Соціальна інтеграція	Високий рівень, активна участь ветеранів у громадському та економічному житті	Часткова, часто без чітких механізмів супроводу після служби
Довіра до системи	Висока серед військових та суспільства	Нерівномірна, часто з недовірою до механізмів виплат і пільг

Джерело: власна розробка автора

Система підтримки ветеранів в Ізраїлі та Україні має суттєві відмінності, що обумовлені різними підходами до фінансування, організації допомоги та соціальної інтеграції. В Ізраїлі система підтримки ветеранів базується на поєднанні державного фінансування та особистих внесків, що забезпечує стабільне та ефективне функціонування соціальної підтримки. В Україні, хоча фінансування також державне, його обсяг часто є обмеженим, що створює труднощі для ветеранів, особливо в умовах економічної нестабільності.

Однією з ключових відмінностей є рівень пенсій. В Ізраїлі пенсії ветеранів складають 50–70% від попереднього грошового забезпечення, що дозволяє забезпечити високий рівень життя після служби. В Україні ж, пенсії часто є нижчими за реальні потреби, особливо в умовах інфляції, що значно ускладнює життя ветеранів.

Ізраїль також надає широкий спектр додаткових виплат і пільг, включаючи компенсації, податкові пільги, медичне страхування та житло. В Україні ж пільги обмежені регіональними можливостями та не завжди забезпечують необхідний рівень підтримки.

Психологічна підтримка є важливою складовою системи допомоги в Ізраїлі, де існує розвинута система центрів допомоги та сімейної терапії. В Україні ж, попри окремі ініціативи, немає централізованої системи, що знижує ефективність підтримки ветеранів у психологічному плані.

Щодо реабілітації та медичної підтримки, то в Ізраїлі існує повноцінна система фізичної та психічної реабілітації, що дає ветеранам доступ до необхідних медичних послуг. В Україні ж доступ до реабілітації обмежений, і часто залежить від ініціатив Міністерства охорони здоров'я та громадських організацій.

У сфері соціальної інтеграції Ізраїль демонструє високий рівень залучення ветеранів у громадське та економічне життя, створюючи умови для їхнього успішного адаптування. В Україні ж інтеграція ветеранів є частковою і часто здійснюється без чітко визначених механізмів супроводу.

Нарешті, довіра до системи є важливою складовою ефективності підтримки. В Ізраїлі вона висока серед військових та суспільства загалом, тоді як в Україні спостерігається низька довіра через недоліки в системі виплат і пільг, що часто призводить до зневіри серед ветеранів.

Отже, для покращення ситуації в Україні необхідно впровадити системні зміни, спрямовані на покращення фінансування, розвитку механізмів соціальної підтримки та інтеграції ветеранів у суспільство.

Як видно з наведених даних, ізраїльська модель вирізняється системністю, високим рівнем державної підтримки та широким спектром додаткових послуг - від психологічної реабілітації до програм перекваліфікації. Водночас українська система має здебільшого фрагментарний характер, із недостатнім рівнем координації між різними органами влади та обмеженим доступом до повноцінної підтримки після звільнення зі служби. У таблиці чітко окреслено напрями, у яких Україна може адаптувати елементи ізраїльського досвіду для формування більш справедливої та ефективної моделі пенсійного забезпечення військових.

Ізраїльська модель пенсійного забезпечення військовослужбовців є однією з найсистемніших та соціально орієнтованих у світі. Її ефективність полягає у здатності одночасно виконувати кілька ключових функцій: фінансову стабілізацію життя ветеранів, сприяння соціальній інтеграції після служби та укріплення національної безпеки через високий рівень довіри до військової служби [15, с.77].

На відміну від української моделі, що часто стикається з нестабільністю виплат і бюрократичними бар'єрами, ізраїльська система демонструє сталість і передбачуваність. Високий рівень пенсій (понад 50% від заробітної плати у війську), ранній вихід на пенсію та прив'язаність виплат до стажу й посади створюють умови для збереження гідного рівня життя після служби. Водночас в Україні військові пенсії часто не відповідають витратам, пов'язаним із відновленням після служби, особливо у випадку поранень або інвалідності.

Ізраїль приділяє значну увагу соціальній адаптації звільнених військових. Діє система перекваліфікації, фінансована державою, яка дозволяє ветеранам змінити професійну траєкторію та інтегруватися в економіку.

Також функціонують спеціалізовані центри підтримки з психологічної допомоги, що зменшують ризики посттравматичних розладів. В Україні подібна інфраструктура лише формується, а доступ до реабілітаційних програм нерідко є фрагментарним та обмеженим у регіонах.

Важливою особливістю ізраїльської моделі є створення умов для безперервного розвитку військовослужбовця навіть після завершення служби. Ветерани не лише отримують фінансову підтримку, а й доступ до вищої освіти, пільгового кредитування, медичних програм для себе та членів родини. Такий комплексний підхід значно знижує соціальну напругу в суспільстві та посилює авторитет армії. В Україні переважає підхід компенсаційного характеру, а не розвитку — ветерани часто залишаються сам на сам зі своїми проблемами [16].

Ключовими факторами ефективності ізраїльської моделі є:

- системність і передбачуваність законодавства щодо пенсій та соціального захисту військових;
- сильна державна інституційна підтримка (Міністерство оборони, спеціалізовані агентства з реінтеграції);
- позитивна суспільна нарація про військових, що підсилює громадську підтримку ветеранських програм;
- розвинена мережа ветеранських організацій, які є партнерами держави у реалізації політики соціальної інтеграції.

Результати аналізу демонструють, що ефективність ізраїльської моделі полягає в її цілісності, стратегічному підході та увазі до людського капіталу військовослужбовця як до цінного ресурсу навіть після завершення служби. Цей досвід може бути надзвичайно корисним для України в контексті реформування пенсійної політики та побудови справді ефективної системи підтримки ветеранів.

Оцінка можливостей адаптації ізраїльського досвіду до українських реалій вимагає врахування специфічних соціально-економічних умов України. Зокрема, впровадження інституту дострокової пенсії для бойових ветеранів, який існує в Ізраїлі, може бути успішно адаптовано до української системи, з урахуванням особливостей психологічного і фізичного навантаження військових, особливо в умовах тривалого конфлікту.

Формування індивідуальних пенсійних рахунків з частковим державним співфінансуванням допомогло б забезпечити більш прозору та справедливую модель пенсійних виплат, що було б корисно для України в умовах нестабільності бюджетних надходжень. Програми перекваліфікації та реінтеграції, як у Ізраїлі, можуть значно полегшити процес адаптації військових до цивільного життя, що є актуальним для України, де ветерани стикаються з труднощами в пошуку роботи та адаптації до нових умов. Психологічна та соціальна підтримка також потребує розвитку, адже зростання кількості ветеранів, що мають травми та стреси після бойових дій, ставить нові вимоги до соціального захисту. Адаптація цих аспектів ізраїльської моделі до українських реалій може значно покращити систему пенсійного забезпечення для військовослужбовців, забезпечивши гідний рівень життя ветеранів та сприяючи їх ефективній реінтеграції в суспільство [17].

Аналіз пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, передбачає врахування як міжнародного досвіду, так і внутрішніх особливостей функціонування системи соціального захисту. Для України вивчення такого досвіду може стати підґрунтям для реформування чинної системи з урахуванням національних реалій і бюджетних можливостей. На рис. 1 відображено сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників, що можуть вплинути на результати впровадження елементів ізраїльської пенсійної політики в українську практику.

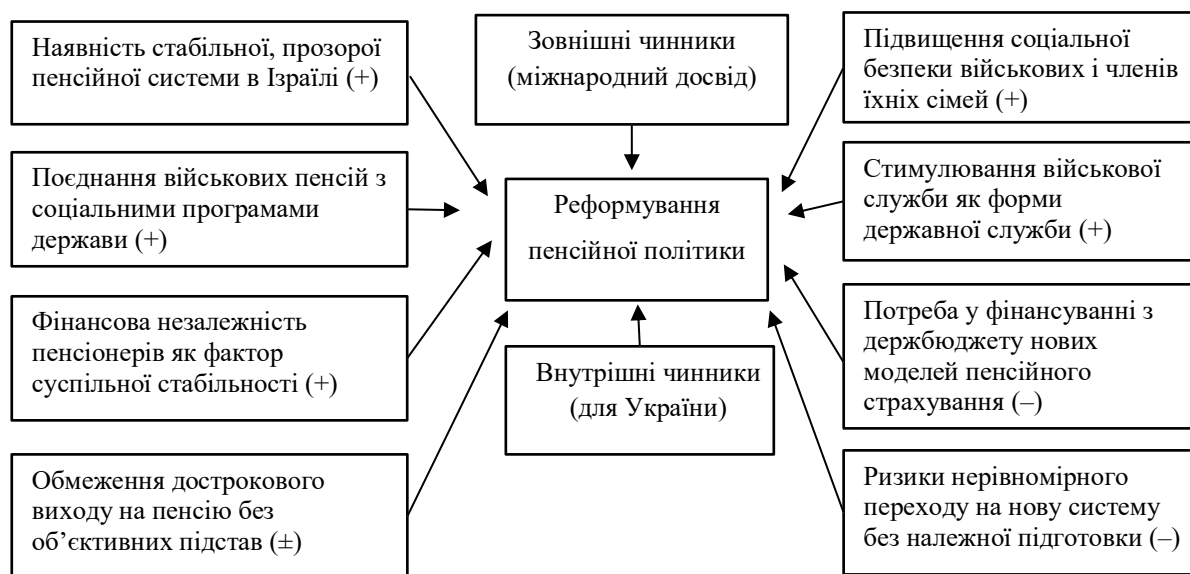

Рис. 1. Реформування пенсійної політики щодо осіб, звільнених з військової служби: ізраїльський досвід та українські реалії. Примітки: «+» — позитивні передумови / чинники, «-» — ризики або обмеження.

Джерело: систематизовано автором

Запропонована схема ілюструє загальні елементи пенсійної політики щодо осіб, звільнених з військової служби, з урахуванням зовнішніх (міжнародних) та внутрішніх (національних) чинників. Зовнішні чинники базуються на досвіді Ізраїлю, де функціонує ефективна, прозора система пенсійного забезпечення, що поєднує військові пенсії з соціальними програмами та забезпечує фінансову стабільність ветеранів. Водночас внутрішні чинники стосуються потенційного впливу імплементації цього досвіду в Україні – зокрема, йдеться про підвищення рівня соціальної безпеки, престижу військової служби та оптимізацію державних витрат. Проте впровадження нової системи потребує комплексного фінансування та правового супроводу, аби уникнути соціальної напруги й забезпечити плавний перехід до оновленої моделі пенсійного страхування.

Аналіз пенсійного забезпечення військовослужбовців вимагає комплексного підходу, що включає як вивчення міжнародного досвіду, так і глибоке розуміння особливостей національної системи соціального захисту. В умовах триваючих воєнних дій в Україні питання створення ефективної моделі пенсійного страхування для військовослужбовців набуває стратегічного значення.

Ізраїль демонструє приклад успішного поєднання накопичувальної та солідарної моделей пенсійного забезпечення для військових. Зокрема, доцільним є впровадження таких механізмів:

- ранній вихід на пенсію залежно від вислуги та характеру служби, що дозволяє зменшити навантаження на бюджет у довгостроковій перспективі;
- надбавки за ризики та бойові дії, які виконують компенсаторну функцію та підвищують мотивацію до служби;
- гарантований високий відсоток від попереднього грошового забезпечення, що підтримує стабільний рівень життя ветеранів;
- підтримка у працевлаштуванні, перекваліфікації, психологічна допомога, освітні програми для військових і членів їхніх родин;
- фінансування системи за рахунок поєднання державних коштів і внесків самих військовослужбовців, що забезпечує її стійкість і прозорість.

Для України важливо врахувати ці складові при модернізації власної пенсійної політики. Водночас реалізація таких ініціатив потребує адаптації до національного контексту: фінансова спроможність бюджету, з урахуванням макроекономічної ситуації; прийняття відповідних законодавчих актів для імплементації нової моделі; комунікаційна політика, спрямована на пояснення переваг змін та зниження соціальної напруги; творення відповідальних органів або підрозділів для реалізації пенсійної реформи у секторі оборони.

Таким чином, ізраїльський підхід може стати основою для реформування вітчизняної системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Успішна адаптація цього досвіду дозволить не лише зміцнити соціальний захист військових, а й підвищити престиж служби та оптимізувати державні витрати.

В Україні цей досвід може бути використаний для підвищення рівня соціальної безпеки ветеранів, оптимізації витрат на пенсійне забезпечення та підвищення престижу військової служби. Проте існують певні внутрішні обмеження, такі як необхідність великих фінансових вкладень у реформу, створення правових механізмів для гарантування безперебійного функціонування системи та необхідність підготовки відповідних адміністративних структур. Також варто враховувати потенційні ризики, пов'язані з соціальною напругою, якщо перехід до нової системи буде здійснено без належної підтримки та роз'яснення для громадян.

Першим кроком є інституціоналізація дострокової пенсії для бойових ветеранів. Це передбачає законодавчо закріплений механізм дострокового виходу на пенсію для військовослужбовців, які брали участь у бойових діях. Така система дозволить знизити соціальну напругу та забезпечити підтримку ветеранів, які зазнали фізичних та психологічних травм під час служби. Це є важливим аспектом соціального захисту, який забезпечить ветеранам фінансову стабільність після звільнення.

Наступним кроком є розширення накопичувального компоненту пенсійної системи. В Україні доцільно впровадити систему індивідуальних пенсійних рахунків для військовослужбовців, з частковим співфінансуванням з боку держави. Ця система дозволить накопичувати додаткові пенсійні заощадження за час служби, що покращить пенсійне забезпечення через прозорість і довгострокове планування.

Не менш важливим є впровадження програм адаптації та реінтеграції для колишніх військовослужбовців. Створення єдиної державної платформи, яка б координувала процеси навчання, перепідготовки та працевлаштування ветеранів, дозволить покращити їхню інтеграцію в мирне життя. Ізраїльський досвід показує, що успішна реінтеграція через програми перепідготовки значно покращує соціальну адаптацію ветеранів і сприяє їхньому швидшому працевлаштуванню.

Останнім важливим елементом є психологічна та соціальна підтримка ветеранів. Україна повинна розвивати національну мережу центрів підтримки ветеранів, що забезпечить доступ до психологічного консультування, медичної допомоги, реабілітаційних програм та підтримки родин. Це включатиме як індивідуальні консультації, так і групові програми для вирішення проблем, пов'язаних з травмами війни, та допоможе ветеранам у відновленні психологічного та фізичного стану.

Запровадження цих заходів дозволить створити більш ефективну та адаптовану до реалій України систему соціального та пенсійного забезпечення для ветеранів, що сприятиме їхній гідній реінтеграції та забезпечить належну підтримку у післяслужбовий період.

Висновки. Аналіз пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби в Ізраїлі, показав високий рівень розвитку системи соціальної підтримки ветеранів. Врахування особливостей військової служби, психологічного та фізичного навантаження, а також довготривалої участі у бойових діях дозволяє забезпечити гідні умови життя військовослужбовцям після звільнення з армії. Ізраїльська модель пенсійного забезпечення, яка поєднує державне фінансування з індивідуальними пенсійними рахунками та програми перекваліфікації й реабілітації, є комплексною і ефективною.

Адаптація ізраїльської моделі до умов України потребує не лише структурних змін у законодавстві та пенсійній системі, але й створення нових

соціальних ініціатив, зокрема в галузі підтримки та реабілітації. В Україні існує необхідність розвивати мережу центрів допомоги ветеранам, які надаватимуть як медичні, так і психологічні послуги, сприяючи зменшенню стресу та травм серед військовослужбовців, що виходять на пенсію. Врахування особливостей соціально-економічного контексту України та впровадження інноваційних підходів дозволить забезпечити гідні умови життя ветеранів, сприяти їхній реінтеграції в суспільство, а також зміцнити національну безпеку.

Отже, для удосконалення української пенсійної системи важливими є створення механізмів дострокового виходу на пенсію для бойових ветеранів, розвиток накопичувальних пенсійних рахунків, а також спрощення бюрократичних процедур. Запровадження спеціалізованих програм перекваліфікації та реабілітації, разом із підвищенням рівня психологічної підтримки, створить умови для ефективної реінтеграції ветеранів у суспільство. Ізраїльський досвід свідчить, що своєчасна й системна допомога значно зменшує ризик соціального виключення, агресії, депресій і сприяє гармонійному поверненню військового до мирного життя.

Список використаних джерел

1. Шишлюк М. О. Соціальний захист військовослужбовців: поняття, структура, напрями вдосконалення. *Юридичний вісник України*. 2020. № 4. С. 58–62. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f23bd88-4c69-4937-b3e3-b6bc6f900c22/content> (дата звернення 13.02.2025).
2. Чимишенко С. М. Матеріальне забезпечення військовослужбовців як складова їх соціального захисту. *Право і безпека*. 2019. № 2. С. 90–95. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar> (дата звернення 13.02.2025).
3. Сайнецький О. П. Особливості соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. *Актуальні проблеми державного*

управління. 2021. № 3(87). С. 112–118. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (дата звернення 13.02.2025).

4. Пасіка С. П. Правові засади соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. Вип. 75. С. 135–140.

5. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 320 с. URL: https://westudents.com.ua/knigi/450-pravo-sotsalnogo-zahistu-bolotna-nb.html#google_vignette (дата звернення 13.02.2025).

6. Кондратенко О. О. Соціальна безпека як умова розвитку інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 3. С. 79–83. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf (дата звернення 13.02.2025).

7. Дорон А. Aging, Globalization, and the Legal Construction of 'Residence': The Case of Old-Age Pensions in Israel. URL: https://theelderlawjournal.com/wp-content/uploads/2015/02/Doron.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 13.02.2025).

8. Коваленко О. О. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та осіб, прирівняних до них, як різновид соціального захисту. *Збірник наукових праць Харківського національного університету ім. Г.С. Сковороди*. Х., 2024. Вип. 39. С. 198–204. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/14811> (дата звернення 13.02.2025).

9. The Defense Service Law [Consolidated Version], 1986 – Закон Держави Ізраїль про службу в Армії оборони Ізраїлю (IDF). URL: <https://www.idf.il/en/> (дата звернення 13.02.2025).

10. Israel Ministry of Defense. Veterans Affairs and Pension Department. URL: <https://www.mod.gov.il/> (дата звернення 13.02.2025).
11. Bituach Leumi – National Insurance Institute of Israel. Social Security and Pension Services. URL: <https://www.btl.gov.il/English/> (дата звернення 13.02.2025).
12. World Bank. Pensions at a Glance: Israel Country Profile. – OECD, 2021. URL: <https://www.oecd.org/israel/pensions-at-a-glance.htm> (дата звернення 13.02.2025).
13. Ministry of Aliyah and Integration. Benefits for Israeli Army Veterans. URL: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_aliyah_and_integration (дата звернення 13.02.2025).
14. Сидоренко А. О. Соціальний захист членів сімей військовослужбовців в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/60661> (дата звернення 13.02.2025).
15. Андрейчук С. К., Морушко О. О., Гасяк, М. С. Стан пенсійного забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2021. Т. 31, № 2. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.36930/40310212>.
16. Karamyshev D. V. Global development index as indicator of global governance: integrated assessment of OECD member countries development. public policy and administration. 2019. Vol. 18, № 4. P. 377-394. URL: <https://ojs.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/5038> (дата звернення 13.02.2025).
17. Макарова Т. П. Актуальні питання адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2024. № 6. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/law2024/6/9971> (дата звернення 13.02.2025).

18. Автушенко І. Б. Система соціального захисту військовослужбовців Збройних Сил України як гарантія безпеки держави. *Історія науки і біографістика*. 2019. № 2. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2019-2/02.pdf> (дата звернення 13.02.2025).
19. Соловей Ю., Дгебуадзе, Н. Як високопосадовці можуть підтримати українську спільноту ветеранів: результати дослідження «Реінтеграція ветеранів». 2021. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd> (дата звернення 13.02.2025).